

આર વરસની સતી
—અને—
સાંઠ વરસનો પતી.

2056-

કીંમત ૦ ૧-૬

વાપરો !

વાપરો !

ખુશખોદાર ધુપેલ

 તેલ.

આ તેલથી માથાના દુખાવાને નરમ પાડે છે અને મગજને શાન્તી આપી મગજ શક્તિને વધારે છે અને વાળ ન તા હોય અને ન વધતા દેય તો વધારી નરમ અને સુંવાળા બનાવે છે. અમરૂં આંગળાનું તેલ વાપરી ખાત્રી કરો જરૂર એક વખત ખરીદી ખાત્રી કરતા ખાસ મજા મળે છે.

શાહ નાહનચંદ છગનેલાલ,

ઠે. તારાલાલી બીલ્ડીંગ સ્ટેશન સામે, મુરત.

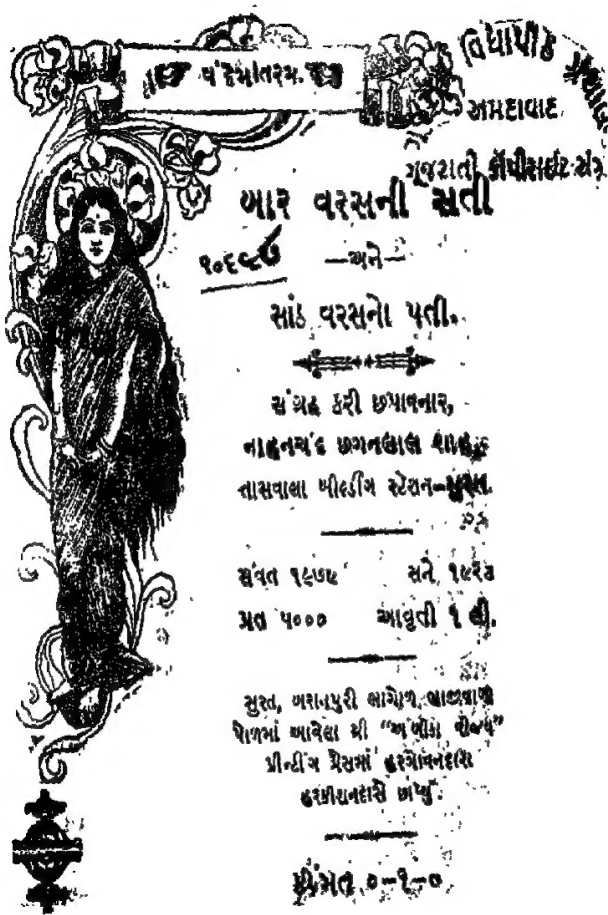
ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૭૫૮૮ વર્ગિક.

પુસ્તકનું નામ હાલ વારસાની મળી

વિષય ૬ - ૧૨૧

વંદેમાતરમ.

વિધાપીઠ
અમદાવાદ

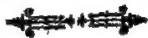
ગુજરાતી ગ્રંથીસહૃદયે

બાર વરસની સતી

૧૦૬૯૭

—અને—

સાંઠ વરસનો પતી.

સંગ્રહ કરી છપાવનાર,

નાદનચંદ છાત્રાલય શાસ્ત્રી
તાસવાલા બીલીમ રોડન-મુમ્બઈ.

સંવત ૧૯૭૯ સને ૧૯૨૩
પ્રત ૫૦૦૦ આવૃત્તી ૧ થી.

મુદ્રત, બરોડાપુરી ભાગ્યેય ભાગ્યવાળી
પાત્રમાં આવેલા મી "અબોમ વોલ્યુમ"
ગ્રીન્ડીય પ્રેસમાં હરજીવનદારી
હરજીવનદારી છાત્રા.

પ્રિંત ૦-૧-૦

બાર વરસની સતી અને સાંઠ વરસનો પતી.

ગાયન ૧ હું.

૧૦૬૮૭

રાગ—કયાં ગયોરે પેઠે મોરલીવાળો

અમારા છુઘટ બોલીરે

બાપ તને પૈસાની આ શી લગની લંતર લાગીરે—ટેક
હાથ પાથ બે તારા બે રાયા ગયા હતા શું બાગીરે—બાપ
ગલત કોઠ નિકળ્યો શું બંગે હતો શું મુંગો અંધારે
મુલાં વેચવા જેવો હલકો કર્યો કેમ તે ધંધારે—બાપ
માડી તું પણ કાંઈ ન બોલી લાલચમાં લોભાણીરે
હવે શીદ આંખોમાંથી ટપકાવે છે પાણીરે—બાપ
બે કરવું તું આમ તો કાં નહીં એર દધને મારીરે
હું જેવી ને કેમ બનાવી વૃદ્ધ પુરૂષની નારીરે—બાપ
થરથરતી બંગે જણી કહાડી શું આવા ધન કાળેરે
સલે માવડી તું એમાંથી પડી ખાટલે ખાળેરે—બાપ
હાંપ હવે આ દિવસ દોહલા કેમ કરી હું કહાડુરે
તમે બેઠુએ ભુંડું કયું મુજ દેહ જઈ કયાં પાડુરે—બાપ
દુષ્ટ તમારા સરખું મેંતો અનર કૃત્ય નહિ ફીકુરે
છાતીમાં કાતી રાખીને પિર શું મુખથી મીકુરે—બાપ
કુપ ઉતારી વાદ્યું વ્રત મુજ કેમ જશે જન્મારેરે
હું ધારું હું બાપલિયા તુંજ નથી નરકમાં આરેરે—બાપ

..ગાથન ર જી—સાવણી.

રાગ—(ગોરી ચઢી સાસરે ફીરવિ કબુચના)

ઝો બાપ હવે તું બાપજ મ્હારો શોનો
 હું તને માનતી હતી .બધાથી દાનો
 તે મ્હાફ સત્યાનાસ અરેરે વાળ્યું
 તે ત્હારા મલલળ કાજ ખ્હોતરું બાળ્યું
 હું તું જે માને બુવન હાય જન્મી કાં
 જન્મી તો જોવા દુઃખ આમ જીવી કાં
 મેં તારા ધરનું નહિ બહુ ખાધું પીધું
 તેં કમા કાળનું વેર બાપ આ લીધું
 મુજ વર્ષ દોઢ તો ગયું માત ધાવણમાં
 હું હતીજ ક્યારે સારે તારા ઋણમાં
 શું થયું તેને નુકશાન કહેની હુંથી
 જે અઢી વર્ષ મેં ગાળ્યા બાણા ચુંથી
 મેં વર્ષ ચાર તો આ રીતેજ વિતાડ્યા
 આક્રીના ધરનું કરી વૈતરું કહાડ્યા
 હું ન્હાના ન્હાના કામ પ્રથમ કરતીતી
 માથે ગટકુડા ધરી બાન્ધી ભરતીતી
 ત્રણ ચાર વર્ષ તો છાજ મેળવી છાજ
 થાપી કીધાં તૈયાર ગાઉં ચા મેળ્યા
 એક વર્ષે ધાવરી યેજ કુંચલી પણ જે

એ કમળી સાદી માત્ર ગને આપી તેં
 તુમ ઘેર દુકડા ઢાઢા હું ખાતીતી
 કલ્થો ફતવો દરતાં પણ બહુ ખ્હીતીતી
 હું તહારા ઘરમાં જેમ મ્હોત્રી થાતી ગઇ
 ખેડાડુ મ્હારી માત તેમ થાતી ગઇ
 જન્મ ગળી જાય છે શુકા ગાડું દેખી
 મુજ માની ચલત એવી મેં તો પેખી
 મ્હારાથી ચાકર પેટભરો પણ સારો
 એને પણ આવે ઘડી ખેસવા વારો
 હું ગમે તેમ તો બાળકડી કહેવાઉં
 મુજ ગળું કેટલું ક્યાંક ચુકી પણ બઉં
 મુજ વાંક જરા જો જાણી જાય જનેતા;
 વાગે તો મ્હારા બાર, લગઉં કહેતાં !
 દે કોળી વાઘરી કરતાં ગાળો નરવી
 અથવાં તો મારી માર મુજવે ધરતી
 મુજ માત તણી ફરિયાદ બાપ તુજ પાસે
 કયમ થાય કહે મુજ થકી ? હૃદય પણ ત્રાસે
 વળી એ કરતાં તું નથી વધારે રૂઠો
 મેં તારા જેવો કોઇ ન હીઠો કુઠો
 હજી કયાં રાખતી હતી જરા જણનારી
 પણ આપણીયા તેં મને જીવતી મારી
 તેં મને બતાવી જ્યનેકને લલચાબ્યા

તેં હર્ષ પોળીઆ પેટીમાં પધરાવ્યા
 તેં બા બા કહી મુંજ ડીક કંટલું કાઢ્યું
 તેં તારી મેળે નાક હંચ તુંજ વાઢ્યું
 તેં પધસા માટે શીઠ ઉડાપ્યો વધરો
 તેં ગોલી કહાડ્યો આવો કપાંથી ઢગરો
 તું ખોટો કર મા જેઠ ઢોંગ છોડી દે
 તું અગ્નિ કે જલ સાથે મને જોડી દે
 આ મેં પણ હીંદુ કોમ પુંત્રીને પાણો
 માને તેથી તું લાલચમાં લેવાણો
 છે ધન્ય છાતી તુંજ અને ધન્ય તુંજ હીંમત
 તુંજને અજગાના હૃદય તણી શી કીંમત.
 મુજ માતાના છે દોષ અદ્ય તુંજ આગળ
 તેં તો મહાદ્ગં બસ કહાડી નાખ્યું કામળ
 હર વર્ષ રૂપીઆ ત્રીશ હથે મે ખાધા
 એમાં પણ ઉડતા હતા વખત પર વાંધા
 હથ વર્ષ લગી તેં ત્રણસો ધાર કે દીયા
 તે બહલે હથ હજાર દુદ તે લીધા
 મન ન્હોતું માનતું વીક્રયમાં મુજ માનું
 તેં એનું ફેરવ્યું ફંદ રચીને પાનું
 જો કે હું ધરતું કોમ બધું કરતીતી
 નહી ખમાય એવો ઠપકો સાંભળતીતી
 તે છતાં હરે મુજ ગુન્હો કહે મું પેઠે

તું આમ હૃદયનું રૂપ લઈ કાં જોડો
 ઓ તારૂં રૂપેયા કહી એ રહેશે
 તું યાદ રાખજો હંડ હૃદયડો દેશે
 જે ચક્રવૃદ્ધીનું વ્યાજ હશે ખાનારો
 તું તે કરતાં પણ સોળમણો ગોખરો
 વચ તારૂં વર્ષ અઢાર તણું કદી હોય
 તુજને પરણાવે ડોશી સાઠની કોચ
 ઓ બાપ તને એ કેવું વસતું લાગે
 હું બાણું એમ જરૂર મોત તું મારે
 કાં જવાબ દેતો નથી લેંસના બાઈ
 કયમ મોડું તારૂં ગયું સાવ શીવાઈ
 તુંજ સમા દેશમાં જન્મ્યા જ્યારથી પાપી
 દુરહશા ત્યાથી વણિક વિપ્રધર-બ્યાપી
 હું હવે સાસરે ફરી કદી નહીં બાઉ
 મણુ સોગન તારી પાસ આજ હું ખાઉં
 હું શુકલતીર્થમાં જઈશ લલુતી ચોળી
 હું કાંધે વળગાડીશ લેખની ઝોળી
 હું રામનામની લઈશ હાથમાં માળા
 હું ગાઈશ ગોપીન્દગાન હમેશ રસાળા
 તે દુષ્ટ પીતા આ લોક બગાડ્યો મારો
 પરલોક તને લઈ લઈ હવે સધીયારો
 હું જેઉં પક્ષને લવ નહીં એળ લગડું

હું તુંજ પેઠે જૂ રવર્ગ નડીજ બગાડું
 નથી પ્રજ્ઞામ કરવા યોગ્ય તોમ કહું છું
 હું નથી દીકરી તારી દેવી હું છું
 જા શાપ નથી હું તુંજને મુખથી દેતિ
 ત્યમ ઠઠણ શબ્દ પણ તુંજને નથી કહેતિ.
 મુંજ વાક્ય આટલું મુણી મુખેથી જાઓ
 તુંજ સમા પુત્રીના પીતા કદી ના થાઓ
 મુંજ માને મ્હાડું પગેલાગણું કહેજો
 મુત રયામ તણો આ સંદેશો જઈ દેજો

ગાયન ૩ બું.

(ચિંતા મુકી જાપુ ચડો-મ્હો રાહ)

પુછે જોશીને ચોગ્રહીયું શાને નામનું રે
 શાને નામનું રે (૨) પુછે.
 જમાંણના ઘર કેડ નાણું
 બરી કોમળી ઘરમાં આણ્યું
 ચોગ્રહીયું આ દીકરીનું કે હામનું રે પુછે
 ઘરમાં, સડી હોડકડી કહેશે

પલ્લુ જ્યાં નાથ નીરખવા બેસે
 મુખ બાળે ત્યાં સાઠ વરસના રયામનુરે પુછે
 રયામ વાળ બાળાને શીરે
 ધણીને ધોળા સર્વ શરીરે
 વજન વધારે કસાઈથી આ કામનુરે પુછે
 સહીયર આવી વચન સુણાવે
 કહી મર્મમાં બાતી બાકળાવે
 સખી મળ્યું આ બેડું તે કયા ગામનુરે પુછે

આયન ૪ થું.

ગઝલ

સુતાનું નામ દીવાળી પરંતુ ખડકી ડોળી
 બીચારી બારનીને સાઠનાની સોંપી ડોળી
 વજન બે લાપડીનું આશરે મણુ એક હંડું
 રૂવયા આઠ મણુ તેના લઈને કીધું મનું
 કહેવો બાપ આને અમવાં થું કહેવો કસાઈ
 અમે તો એથી વધતી એક આમાં બેનકાઈ

કસાઈઓ તો કરે છે રક્ષણ નીજના બાલકોનું.
 ચીલાવી જા તો મારે કામ આમા કુરૂર કોનું
 મહાને જ્યારે મુઠ મીઠાળ મા ને બાપ બાંધે.
 મુલાબા હીતનો ત્યારે ચોગ ખીજ દેણુ સાંધે.
 કાઢને દીકરીના પૈસા કે જે હાથ મુછે
 પ્રશ્નનું વ્યાપીલાનું પંથ તેને કાંઈ ના પુછે
 પદોણો હરખો આગ્યો તો કહે આલો બાઈ હરખા
 ખીજ રો હરખો આપે ઉત્તર આપણુ બેચ સરખા
 વહે છે શ્યામ મુત દુર્લભ પુરપો જયા છે આવા.
 કહો ત્યાં કયમ ન ચાલે દુર્લભોના કાવાકાવા

ગાયન પ મું.

રામ - સર્વેશ ઓકત્રીશા

જે વર્ષસ્થેના ગુહસ્થામમથી ચોલીતો છે આ જ સાર
 જે વર્ષસ્થેના ઉવમળથી ચાલે છે સવળો વ્યવહાર.
 શાંત અંતર તો માહશાહના નામે જે વ્યકતી બોળખામ
 તે વ્યકતીના હૃદય વંશને હવે ચીડું બાજ

જે વધર્યોની ખીરધારથી આવે અન્ય તણા ઉઠયેમ
 જે વધર્યોના કયા જ્ઞાનથી મળે વીપ્રને ઉત્તમ યોગ
 જે વધર્યોનીજ ધર્મ કર્મથી સર્વ સ્થળે ઉજજવલ દેખાય
 તે વધર્યોના વંશજ કરથી હાય હવે કન્યા વેચાય
 વસવાયા પણ જે વધર્યોના આશ્રમથી ચલે દુઃખરાન
 આર વર્ષમાં અતુર તણું શુભ મળી ગયું છે જેને ખાન
 જે વધર્યોની સ્નેહ દૃષ્ટીથી અબળ સબળ સર્વે પોસાય
 તે વધર્યોના હાય વંશજો જન સુતાના ધનતું ખાચ
 હાય જોશરાગત તેનું જે ગંધાવી આપે ઘરમાર
 શરણે આવેલાને દેને ખીરજ હીંમત વારંવાર
 મમે તેમ આકૃત આવે પણ લીખ માંગવા જે નહીં જાય
 તેવા ટેકીલાના વંશજ હામ દીકરી કેસ ખાચ
 દેશ અગર પરદેશ તણા નય વણીક વગર આવે વ્યાપાર
 વણીક વગર નહીં આવે કોઈથી કાર્યભાર નપનો મીકાર
 વણીક વગરનું ગામ હોય જે તોહ ગામમાં નહીં ગણાય
 આવા વધર્ય તણા સન્તાનો હાય પુત્રીના પૈસા ખાચ
 મુંજા જનવરોની ંહારે જે વધર્યો વેગે ધસનાર
 પારેવા જેવા પક્ષીને જે વધર્યો છે ચણ દેનાર
 જે વધર્યોથી દુઃખ પશ્યું અલ્પ સમય પણ નહીં જોવાય
 તેના વંશજના ક/ / કન્યાને પૈસે અરક્ષય

ગાયન ૬ મું.

માલીની

હરહર શીવ આ તે કેટલું નીચ કમં
 નયન ચક્રી ન હીકો કોઈ આવો અધર્મ
 હૃદય સ્થીર રહે ના પૈયં તો બચ ખુશી
 ચરણ મુખ મુતાનું લે પીતા માત હુટી
 અરર ફીર જે છે પુત્રીનું પી બનારા
 બહર નરકમાત્રી દુષ્ટ તે તો ધનારા
 પશુ થકી હલકા આ વધનાચન આ વીચારો
 અરર અરર કંપુ ભેઈ આવા પ્રકારો

ગાયન ૭ મું.

સવૈયા

કાલાવીર્ય કહેર કરે છે મેલ ને - તો હીંદુસ્તાન
 ધર્મ પીતાનું કથી શુદ્ધાતો ને કીં

અમે આયં આચાર વીચારો નહીં અમ સમ કો હીં
 એમ કહે પણ પાપપંકમાં મારે કુદકો હીં
 આ તે તારી પ્રભ તણું છે કેવું વર્તન હીં
 સ્વામી છરી કર ગ્રહી સુતાનું કાપે ગર્દન હિં
 ધર્મ ગયો કે સત્ય ગયું વા હયા ગઈ એ હીં
 કયા કારણે પશુથી વૃત્તી નીચ થઈ એ હીં
 પશુ પણ પોતાના મદ્યમાંની પશ્વા રાખે હીં
 પણ ધનલોભી તનુભા કંઈ પ્રાંસો નાંખે હીં
 દ્રવ્ય હાંધને વસ્તુ લેવી તે તો કય છે હીં
 દ્રવ્ય હાંધને વસ્તુ દેવી તે વીકય છે હીં
 કન્યા વસ્તુ સમજી જે વેચે નર એ હીં
 તે પામર નર નર નહીં પણ છે ખરેખ ખર એ હીં
 જે દુઃખમાં બંધારે ચઢનારા તે સુખ હુટે હીં
 તેવાનું સુખ હાંધવ કહો પછી કેમ ન બુંદે હીં
 અમૃતનો ખ્યાલો પાનારો ઝેર પામ એ હીં
 આ ભવમાં પેલા ભવમાં કયમ સુખી થાય તો હીં
 કરી કનેડાં ભરતણુપનો આગ મગાડે હીં
 શાન્ત સ્થિતીના ઘરમાં પેશી આગ લગાડે હીં
 પુલ હોય ત્યાં કાંટા જે કઠોરતા શી હીં
 અસહ્ય બુદ્ધિમ આ / કયમ ભય ન ગાતી હીં

ફરક ગણે નહીં કામ હંચમાં મતલબ માટે હીં
 વર કન્યાના ફરે દલાલો વાટે ઘાટે હીં
 ધનને અથેં સોફું નરસું જુએ ન અધા હીં
 નહીં કરવાનાં કરવા માંડ્યા કેવા ધમા હીં
 નાગર-ખામની કાયલડીને વનમાં ફેંકે હીં
 ચાર દીવસનું ચટકું ભણી ચાલે દોકે હીં
 મીઠા જલની માછલડી જ્યાં મુકાય ફરીએ હીં
 કમ્બા-વરના તત્વ તણી ત્યાં વાત શું કરીએ હીં
 સાચી મુકતા-માળ ખરીદે ધન ઈ વનચર હીં
 ખરા ગવેરી રહે રખડતાં એ શું હર હર હીં
 વરને બદલે જરની ભેડે લગ્ન કરે શું હીં
 અલંકાર કે વગ કુળ માટે મોહી મરે શું હીં
 ઘટતું છોડીને અણુઘટતું કરવા માંડયું હીં
 સ્વામી જેટલું સ્ત્રીકારીને સાચું છાંડયું હીં
 ભેવા ભેષએ વચ વીધા બળ નહીં જુએ તે હીં
 પાછળથી મુત્રીદુઃખ દેખી હાય ફરે છે હીં
 એ આંમુના દીપાં તું ચણ લોહી ગરાબર હીં
 દુઃખના બાંહે એથી ઉચ્ચ તારી અપર હીં
 અણુમમતી વસ્તુને ગમતી બા હીં

કરવા એસે પણ નહીં તેનો લોક વીચારે હીં
 અમોલનું તો ઘટેજ કર્યું વીશેષ સારું હીં
 એ સુત્રને છોડી દઇને કરે નઠારું હીં
 જે જન નીજ સન્તાનો કેરું કરે ન મંજલ હીં
 તે બીજાનું શું કરવાના ભલું એક પણ હીં
 અમે દુઃખી ને અમે હરીદ્રી એમ વડે સુખ હીં
 પાપકર્મ પણ તજે ન મનથી થાય કેમ સુખ હીં
 ભંડી વાવી ઘડની આશા કેમ સખીએ હીં
 જેથી કૃતી ફળ તેલું જગમા જરૂર આખીએ હીં
 નથી અન્યાયી પક્ષપાતી નથી જગનો સ્વામી હીં
 જલમા સ્થલમાં રમી રહ્યો છે અંતર્યામી હીં
 સકલ સૃષ્ટીના દણથી તું શું સંતાડે હીં
 બગાડવા બીજાનું જાતાં તારું બગાડે હીં
 લોક વાચકાના કરતાં તું વધું પ્રભુ ભય ધર હીં
 ફરી નીહાળીશ તો તું દ્રમથી તુજ દીન સુખકર હીં
 જે નર ખર પુત્રીના ધનથી મજા ઉઠાવે હીં
 તે હુશિયાર પછી કેમ ન પરનો માલ પચાવે હીં
 મરદ મુંઝાળો બળદ પુછાળો શું પદ દઇએ હીં
 ચોળી ચુડી પહેરૂં શું એને કહીએ હીં

એના કરતાં સંડીકુંડી ઘનીલુ સારી હીં.
 મુણી રેટીએ ચેટ પોતીકું હા બરનારી હીં.
 કન્યા વરને એવ્ય થાય ત્યાં વરણ મસાણે હીં.
 જમ્મ પહોંચે એ લેલ બુલમનો કોઈક જાણે હીં.
 જાણી જોઈ વીધવાઓને હાથ વધારે હીં.
 આદરની હત્યાને લીધે નીજ સુખ હારે હીં.
 કેર કહું કન્યાવીકયને કેવી રીતે હીં.
 કેર ઘણું ને સજ્જો થોડા ચડે ન ચી-તે હીં.

ગાયન ૮ મું.

ગાઝલ

જામે તો વાણીઆ પ્રાદાણુ જામે ઉંચા મધાથી	
કહીને એમ મારે હીકરીને ગુપ્ત ઘાથી	જામે
વરસ કશ ખારગીને સાકનાની કોટે ખાંધે	
હરખ દેખાડવા તેનો પાંછી કંસાર રાધે	જામે
વટાવી લાવ્યો કુંડી હોય જાણે ગાંધ જેલી-	
કરે જહુ એ પ્રમાણે પુવને	૧. જેલી જામે

સુતાને વેચવાથી હાથમાં જે થેલી આવે
 દુકાનો માંડીને તેના વડે ધંધો ચલાવે અમે
 કદગો ખંધજો તેથી વીજ દેખે અથવા ચુકે
 પછી સંભારી છેવટ ગાપ નામે પોક મુકે અમે
 ઘણા ઉદ્યોગ વગર ઘેર બેસી જાય આવી
 અગર એવા જનોનું ખાચ છે હુન્ન આ દસાવી અમે
 વસે જ્યાં હોલી હોકો ધુન ત્યાં ભુજે મરે ના
 વીધાતાના ખરેખર બોલ એ ખોટા ઠરે ના અમે
 રૂંવાડું મીંદરીનું જેવું તેવું ધન સુતાનું
 કહે સો જ્ઞાન એવું કોકને તો પણ થવાનું અમે
 સુતાને વેચનારા વાળીઆ ને વીમ કેવા
 અમે નહીં માનવાના એમને અતી શુદ્ધ જેવા અમે
 નથી રાજી થતાં ચાંકલ 'ધી'નું ધન લઈને
 ખુશી એ થાય છે થોડું ઘણું સામું હઈને અમે
 વડે છે રયામ સુત દુર્લભ વચન આ નહીં વીસરજો
 સુતાના હામખાવાને ખડો તો સ્નાન કરજો અમે

